

Tinódi Lantos Sebestyén

Tinódi Lantos Sebestyén (Tinód, Sárbogárd, 1510 körül – Sárvár, 1556. január 30.) magyar énekszerző, lantos, a 16. századi magyar epikus költészet jelentős képviselője.

Élete

Tinódi Lantos Sebestyén polgári családba született. Születési helye vitatott: vagy a Fejér vármegyei Tinódon (ma Sárbogárd város része) vagy a mai Baranya megyei Rózsafa mellett mára eltűnt Tinód nevű településen látta meg a napvilágot. A legtöbben a Fejér megyei települést nevezik meg születési helyeként.

Iskoláit Pécsen végezte, tudott latinul és értett a kottákhoz is. Valószínű, hogy kezdetben vitézi pályán volt, Török Bálint szolgálatában. Első fennmaradt műve a Jáson históriája, 1535 és 1539 között keletkezett Dombóváron. E műből következtethető, hogy egy ütközetben megsebesült és további hadi szolgálatra alkalmatlanná vált. 1542-43-ban Tinódi megint a környéken tűnt fel, Dáró várában, amely szintén Werbőczy Imre tulajdonában volt, a dombóvári vártól látótávolságra, ma Jágónak község határában található a helye. Itt írta 1543-ban „Werbőczy Imrének Kászon hadával kozári mezőn viadalja” című históriás énekét, melyben az 1542. március 25-én a kozári (ma Egyházaskozár, Baranyam.) mezőn lezajlott csatát írja le. A mű 1554-ben Kolozsváron jelent meg nyomtatásban a „Cronica Tinódi Sebestyén szörzése” című énekgyűjteményében.

1541-ig Török Bálint szigetvári udvarában élt, művei szerint nagy megbecsülésben. Buda eleste és ura fogságbaesése fordulópontot jelentett életében. Ekkor lett politikai költővé. Énekeiben ettől kezdve az egyetértést és a török elleni elszánt küzdelem szükségességét hangoztatta. Néhány évig még ezen a vidéken élt, majd mikor a törökökegyre nagyobb területet foglaltak el a Dunántúlon, Kassán telepedett le. Itt családot alapított és innen járta az országgyűlések, ütközetek színhelyeit, majd tapasztalatait versekbe szedve írta meg. Énekeihez dallamokat is szerzett és lanttal kísérve, mikor tehette elő is adta őket. A vitézek gyakran csak az ő énekeiből értesülhettek hitelesen a távolabbi országrészek egy-egy nevezetes eseményéről. Felismerte ennek jelentőségét Nádasdy Tamás nádor is, aki 1545-ben a nagyszombati országgyűlésen találkozott Tinódival és ettől kezdve pártfogásába vette a lantos krónikást. Az 1546 és 1551 közötti viszonylagos béke időszakában régebbi magyar történeteket, vagy külföldi témákat dolgozott fel. Az 1552. évi török hadjárat ismét bőséges, megörökítésre méltó eseménnyel szolgált. A palásti csata Tinódi Lantos Sebestyén révén a szépirodalomba is bekerült *Ördög Máttyás vesződelme* címmel (megtalálható a Cronicában).

Tinódi felkereste az egyes várostromok színhelyeit és a legapróbb részletekig összeszedte az ostromra vonatkozó adatokat. Számos érdekes mozzanatról csak az ő énekeiből értesülhetünk. Eger diadalmas megvédése után is rögtön a várba ment. Ekkor írta az *Eger vár viadaljáról való ének* és az *Egri históriának summája* című műveit. Tinódi híre eljutott Ferdinánd király udvarába is aki 1553. augusztus 23-án Nádasdy ajánlására „*az éneklés művészetében és a históriáknak magyar nyelven ritmusokba való ékes foglalásával*” szerzett érdemei elismeréseként nemesi rangra emelte és számára címerlevelet adományozott. Jó kapcsolatban volt Dobó Istvánnal és mikor az egri várkapitány erdélyi vajda lett, követte őt Erdélybe. Itt fejezte be az *Erdélyi história* című énekét, amelyben Erdély történelmét beszéli el János király halálától 1551-ig. Műveinek gyűjteményes kiadása 1554-ben jelent meg Kolozsvárott, *Cronica* címmel. 1555-ben visszatért Erdélyből, majd rövidesen meghalt.

Munkássága

Tinódi mintegy tizenkétezer verssorra kiterjedő életművének költői színvonala nem éri el a 16. századi magyar irodalom termésének átlagát. Versei tartalmilag józanok, nincs bennük alkotó képzelet, előadásuk nehézkes, verselésük művészietlen. A részletességre való törekvés annyira hatalmába kerítette, hogy énekei helyenként egy akta- vagy zsoldlajstrom monotonosságával vetelednek. Műveinek a maguk korában is nagyobb volt a publicisztikai, mint a költői jelentősége. A vele foglalkozó kutatók ezért hosszú ideig zavart bizonytalansággal álltak munkássága előtt.

Tinódi maga így vall céljáról a Cronica előszavában:

”Ez jelönvaló könyvecskét szörzeni nem egyébért gondolám, hanem hogy az hadakozó, bajvívó, várak-, várasokrontó és várban szorult magyar vitézöknek lenne tanúság, üdvességös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mimódon ellene állhassanak és hadakozjanak”

Tinódit tehát olyan krónikásként kell értékelni, aki verses formában dolgozta fel korának történelmi eseményeit elsősorban hitelességre és nem művészi értékek közvetítésére törekedve. E „költői hitvallásból” az is következik, hogy Tinódi miért választotta a verses-énekes feldolgozási módot. Csak így remélhette, hogy művei eljutnak a végvári vitézekhez, azokhoz akikhez elsősorban szólni kívánt. Tinódi korában többségben voltak azok, akik kevés könyvet olvastak, de szívesen hallgattak énekes előadásokat.

Történetíróként Tinódit lényegesen előkelőbb hely illeti a magyar irodalomban, mint költőként. Lényegében teljes egészében feldolgozta Magyarország 1541 és 1552 közötti történelmét. Az általa leírtak minden ellenőrizhető esetben pontosnak bizonyultak.

A 16. század magyar történelme eseményekben bővelkedett és egyre többen vállalkoztak arra, hogy megörökítsék lakóhelyük környékét vagy az egész országot ért megpróbáltatásokat. Verancsics Antal egri püspök személyében olyan ember is akadt, aki ezeket a történetírói munkákat összegyűjtötte és gondosan megőrizte. A püspök hagyatékában található munkák azonban túlnyomó részben személyes hangvételű, szubjektív szemléletű emlékiratok, melyek hitelességben és objektivitásban nem veszik fel a versenyt Tinódi munkáival. Mivel Verancsics hagyatékában található művek latin nyelven íródtak, Tinódi a magyar nyelvűtörténetírás első jelentős képviselője.

Művei

- Jázon és Medea (1537–38)
- Judit asszony históriája (1539–40?)
- Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról (1541)
- Prini Péter, Majlát István és Terek Bálint fogsága (1542)
- Verbőczi Imrének viadalja (1543)
- Az szalkai mezőn való viadaláról (1544)
- Szulimán császár Kazul basával viadaljáról (1546)
- Varkucs Tamás idejében lött csaták Egerből (1548)
- Sokféle részögösről (1548)
- Dávid király (1549)
- Szitnya, Léva, Csábrág, és Murán várának megvevése (1549)
- Kapitány György bajviadalja (1550)
- Hadnagyoknak tanúság (1550)
- Károl császár hada Saxoniában (1550)

- Zsigmond király és császár krónikája (1552)
- Szegedi veszedelem (1552)
- Az vég Temesvárbán Losonczi István haláláról (1552)
- Enyingi Török János vitézségéről szóló ének
- Budai Ali basa históriája (1553)
- Eger vár viadaljáról való ének (1553) OSZK , ebből készült kivonat Egri historiának summája (1553) OSZK
- Az udvarbírákról és kulcsárokról (1553)
- Jónás (390.) prófétáról (1553) (töredék)
- História Zsigmond császár fogságáról (155?)
- Erdéli história (1553)
- Az János király fiáról való szép krónika (1554)

Emlékezete

Mind Sárbogárdon, mind Rózsafán nagy hagyománya van Tinódinak. Sárbogárdon évszázadok óta úgy él a köztudatban, hogy a neves énekszerző ott született. 1981-ben Rózsafán emléktáblát is avattak, illetve a termelőszövetkezeti központban felállították Tinódi mellszobrát. A falu központjában a zenélő kúton dombormű örökíti meg a históriás énekek szerzőjét. A község 1986-ban alakult közművelődési egyesületét Tinódi Lantos Sebestyénről nevezték el. Nemrég a község címerébe bekerült Tinódi hangszere is.

- Tinódi utca Sárbogárdon
- Emléktábla, dombormű és mellszobor Rózsafán
- Emléktábla Kassán, egykori háza falán a Kovács utcában (avatva 1900-ban)
- Szobor Dombóváron
- Szobra a szigetvári vár bejáratánál. Kiss István alkotása
- Szobra Budapesten a Népligetben
- Szobor és tér Egerben
- Orlai Petrich Soma: Nádasdy Tamás nádor és Tinódi (olajfestmény, 1855)
- Tinódi Lantos Sebestyén Református Iskola, Enying
- Tinódi-lant, 1999-ben alapított magyar zenei díj

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Tinódi_Lantos_Sebestyén